

Izstrādāts saskaņā ar Ministru kabineta 2017. gada 22. augusta noteikumu Nr. 487 „Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 8.3.6. specifiskā atbalsta mērķa “Ieviest izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu” 8.3.6.2. pasākuma “Izglītības kvalitātes monitoringa sistēmas izveide” 19.3. punkta aktivitātes īstenošanai un Izglītības un zinātnes ministrijas 2019. gada 22. janvāra rīkojumu Nr. 1-6/19/6 Nacionāla līmeņa pētījumu izglītībā organizēšanas kārtība

PĒTĪJUMA

“Izglītības terminu skaidrojošā tiešsaistes vārdnīca”

UZDEVUMA APRAKSTS

1. Pētījuma mērķis

Izstrādāt izglītības terminu skaidrojošo tiešsaistes vārdnīcu latviešu valodā ar terminu ekvivalentiem angļu, vācu, franču un krievu valodā, lai nodrošinātu izglītības terminoloģijas attīstību, izglītības terminu kvalitatīvu lietojumu un vienotas izpratnes veidošanos.

2. Pētījuma nepieciešamības pamatojums

Viena no valsts valodas funkcijām ir nodrošināt dažādās tautsaimniecības nozares un jebkuru citu cilvēkdarbības jomu ar speciālo jēdzienu vārdisko izteiksmi — terminiem. Latviešu valodas leksiskā sistēma ir pietiekami bagāta, lai pilnībā veiktu šo terminoloģisko funkciju arī izglītībā, kā tas arī vērojams ikdienas praksē.

Kopš 2000. gada Eiropas izglītības politikas telpā notikušas būtiskas izmaiņas izglītības saturā un mācīšanās procesa organizācijā, kas tieši ietekmē arī izglītībā lietoto terminoloģiju. Latvijā Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca tika izdota 1998. gadā¹, Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca 2000. gadā² un Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca 2011. gadā³. Pieaugušo izglītībā ar Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas lēmums Nr.88 apstiprināts "Eiropas Pieaugušo izglītības glosārija" terminu saraksts.⁴

Attīstoties jauniem izglītības procesiem, dažādu projektu ietvaros ir izveidotas vairākas specializētas terminu vārdnīcas, kurās tiek aktualizēts gan terminu saturs, gan ieviesti jauni. Akadēmiskās informācijas centrs 2016. gadā izdevis izglītības terminu skaidrojumus, kas saistīti ar Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūras un Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras kontekstā lietoto terminoloģiju. Izglītības terminu skaidrojumi un ieteikumi to atveidojumiem

¹ Broks A., Buligina I., Koķe T. Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca, Rīga; Latvijas Pašvaldību mācību centrs, 1998

² Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, Rīga: 2000, 1500 termini

³ Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, Rīga: LVA, 2011; 407 termini

⁴ LZA Terminoloģijas komisijas 2010. gada 24. augusta lēmums Nr.88, <https://likumi.lv/ta/id/222079-par-eiropas-pieauguso-izglitibas-glosarija-terminiem>

latviešu valodā apkopoti pētījuma ziņojumā⁵. Starptautiskās programmas Erasmus+ projekta “Eiropas līmeņa tīkls akadēmiskā godīguma veicināšanai” ietvaros ar Rīgas Tehniskās universitātes pārstāvju līdzdalību ir izstrādāta Akadēmiskā godīguma terminu vārdnīca⁶, kas elektroniski publicēta 2018. gadā. EPAL projekta ievaros digitālā platformā ir apkopoti 100 biežāk lietotie termini.⁷ Veicot situācijas izvērtējumu tika konstatēts, ka dažādu projektu īstenošanas rezultātā izstrādātās vārdnīcas un terminu lietojums nav saskaņots noteiktajā kārtībā un iekļauts Latvijas Nacionālā terminoloģijas portālā. Tādējādi pētījuma gaitā nepieciešams aktualizēt un papildināt izglītības terminoloģiju, kā arī nodrošināt tā apstiprināšanu Latvijas Zinātnes akadēmijas Terminoloģijas komisijā.

Izmaiņas izglītības saturā un mācīšanas metodikā formālajā izglītībā skar visus izglītības līmeņus, padarot to elastīgāku, kompetencēs un darba vidē balstītu. Tai pat laikā izmaiņas skar arī neformālo izglītību, piemēram, darba vietā, lai sabalansētu darbinieku kompetenču pilnveidi ar darba tirgus vajadzībām. Tādējādi terminoloģija ir būtiska visu iesaistīto pušu komunikācijai, jaunu zināšanu apguvei un izplatīšanai.

Izglītības terminoloģijas precizēšana ir aktuāla izglītības pētniecībā, lai stiprinot pētniecisko kapacitāti tiktu veicināta pētnieku starptautiskā sadarbība, izstrādājot publikācijas svešvalodās un veidojot starptautiskos projektus. Vienlīdz svarīga ir terminoloģija izglītības zinātnēs studējošajiem, lai stiprinātu pētniecības prasmes un iesaistītu pētniecībā arī nākotnē.

Kā viena no vārdnīcas mērķa grupām ir arī politikas veidotāji, kuriem terminoloģijas vārdnīca sniegtu atbalstu politikas veidošanai, ārvalstu pieredzes analīzei un veicinātu labo prakses piemēru pārnesi izmantošanai Latvijas izglītības vidē.

Līdz ar to secināms, ka straujās pārmaiņas izglītībā ir radījušas nepieciešamību pēc aktualizētas un papildinātas izglītības terminu skaidrojošās tiešsaistes vārdnīcas, kas ir regulāri atjaunojama un pieejama visām iesaistītajām pusēm.

3. Pētījuma darba uzdevums un organizēšana

- 3.1. Apzināt esošajās datubāzēs un terminu vārdnīcās, glosārijos (terminu sarakstos), normatīvajos dokumentos, mācību standartos, programmās, politikas plānošanas dokumentos iestrādāto izglītības terminoloģiju;
- 3.2. Analizēt un precizēt esošo nozares terminu sarakstu, papildināt to ar jauniem terminiem – šķirkļiem, ņemot vērā šādus nosacījumus:
 - 3.2.1. terminu atlase un datubāzes papildināšana ar jauniem un precizētiem terminiem 3000 šķirkļu apjomā;
 - 3.2.2. izglītības terminu saraksts jāveido pamatjomu un apakšnozaru virsterminu līmenī visos izglītības līmeņos un izglītības sistēmai būtiskās jomās;
 - 3.2.3. terminu tulkojums jānodrošina 4 valodās – angļu, vācu, franču, krievu.

⁵ Izglītības terminu vārdnīca kvalifikāciju ietvarstruktūru jomā, AIC, 2016 <https://www.izm.gov.lv/lv/aktualitates/1952-izdota-izglitibas-terminu-vardnica-kvalifikaciju-ietvarstrukturu-joma>

⁶ Akadēmiskā godīguma terminu vārdnīca, 2018, <http://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2019/07/GLOSSARY-LV-FINAL.pdf>

⁷ EPAL platforma <https://epale.ec.europa.eu/lv/glossary>

- 3.3. Izstrādāt vārdnīcas šķirkļus un izveidot sabiedrībai publiski pieejamu, Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas oficiāli apstiprinātu nozares terminu vārdnīcu, publicējot to Nacionālajā terminoloģijas portālā (www.termini.gov.lv) ;
- 3.4. Veikt pētījuma rezultātu izvērtējumu un izstrādāt priekšlikumus par terminoloģijas aktualizācijas principiem, regularitāti un identificēt turpmāk nepieciešamos pētījumus jomā.

Vārdnīcas terminu izstrādē jābalstās uz Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas nozaru terminoloģijas izstrādes vadlīnijām (Apstiprinātas LZA Terminoloģijas komisijas 18.12.2000. sēdē; prot. Nr. 3/1018). Vārdnīcas izstrādes visos posmos jāiesaista LZA TK struktūrvienību, t.sk. izglītības un pedagogijas nozares terminoloģijas apakškomisijas eksperti, kopīgi jāizstrādā vārdnīcas izveides vadlīnijas un terminoloģijas darba pamatprincipi, kas pēc vajadzības tālāk precizējami un pielāgojami katra projekta posma specifikai.

4. Pētījuma rezultāti un nodevums:

- 4.1. Pētījuma gaitas, metodoloģijas un pētījumu rezultātu apraksts, kas satur priekšlikumus terminoloģijas aktualizācijai un turpmākiem pētījumiem jomā;
- 4.2. Izstrādāta izglītības terminu skaidrojošā tiešsaistes vārdnīca 3000 šķirkļu apjomā, kas saskaņota LZA Terminoloģijas komisijā;
- 4.3. Vārdnīcas šķirkļi kā kolekcija iekļauti Nacionālajā terminoloģijas portālā (www.termini.gov.lv).

5. Prasības pētījuma sagatavošanai (zinātniskajai institūcijai un pētnieku grupas veidošanai):

5.1. Pētījumu pieteicējs ir zinātniskā institūcija, kas atbilst šādām prasībām:

- 5.1.1. ir reģistrēta Latvijas Republikas Zinātnisko institūciju reģistrā,
- 5.1.2. īsteno izglītības programmas studiju virzienā “Izglītība, pedagogija un sports” un pētniecību izglītības zinātnēs,
- 5.1.3. ir ar pieredzi starpdisciplināras pētnieku grupas vadīšanā un pētījuma īstenošanā.

5.2. Zinātniskā institūcija veido sadarbību (konsorciju) ar vismaz vienu partneri, kura viena no pamatdarbības jomām saskaņā ar 2018. gada 23. janvāra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 49 “Noteikumi par Latvijas zinātnes nozarēm un apakšnozarēm” ir pētniecība valodniecībā, pie nosacījuma, ja zinātniskās institūcijas viena pamatdarbības jomām nav iepriekš minētajā nozarē.

5.3. Pētījuma specifiskā mērķa sasniegšanai zinātniskajai institūcijai ir noteikti šādi kritēriji:

- 5.3.1. Zinātniskā institūcija pētnieku grupu (pētījuma īstenojamā) veido no šādiem amatiem:
 - 5.3.1.1. vadošais pētnieks (zinātniskais vadītājs);
 - 5.3.1.2. vadošie pētnieki, pētnieki, zinātniskie asistenti;

- 5.3.1.3. augstskolās studējošie un zinātniskā doktora grāda pretendenti, arī ieņemot citus amatus;
- 5.3.1.4. eksperti,
- 5.3.1.5. pētījuma vadītājs (administratīvajos jautājumos, ja nepieciešams).

5.3.2. ekspertu un pētnieku piesaiste no citām zinātniskām institūcijām, kuriem ir zināšanas un pieredze terminoloģijas veidošanā, precizēšanā un jaunu terminu radīšanā, t.sk., ārvalstu pētnieka/-u piesaiste;

5.3.3. izglītības zinātņu nozares pētnieka/-u piesaiste, kuriem pēdējo 3 gadu laikā ir aktīva dalība zinātniskajos pētījumos izglītības zinātnēs;

5.3.4. augstskolās studējošo un doktora zinātniskā grāda pretendentu piesaiste pētījuma aktivitātēs ir vismaz 1,0 pilna darba laika ekvivalenta izteiksmē visā pētījuma posmā. Katram studējošajam darba slodze ir vismaz 0,3 pilna darba laika ekvivalenta izteiksmē;

5.3.5. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas nominētu divu terminoloģijas ekspertu piesaiste, kuru amata pienākumos ir izvērtēt sagatavotās vārdnīcas kvalitāti, sagatavot dokumentāciju izvērtēšanai komisijā un koordinēt izstrādātās vārdnīcas saskaņošanas procesu.

5.4. Pētījuma pētnieku grupas 5.4.1.1. un 5.4.1.2. punktā minēto amata uzdevumu izpildei zinātniskās darbības pieredze tiek vērtēta ņemot vērā šādus kritērijus: zinātniskie raksti (SCOPUS vai Web of Science), citi anonīmi recenzēti zinātniskie raksti, recenzētas zinātniskās monogrāfijas, dalība pētnieciskos projektos, kas saistīti ar projekta jomu, tai skaitā starptautiskie; pētījumu rezultātu prezentēšana zinātniskās konferencēs, tai skaitā starptautiskās; cita ar projekta jomu saistīta pieredze (skatīt pielikumā Pētījuma pieteikuma 4.tabulu).

5.5. Pētījuma pētnieku grupas 5.3.1.1., 5.3.1.2. un 5.3.1.3. punktā minētajos amatos nodarbinātajiem, zinātniskā institūcija slēdz darba līgumu, kura darba slodze pētījuma uzdevumu izpildei ir ne mazāka kā 0,3 pilna darba laika ekvivalenta izteiksmē.

Lai sasniegtu optimālos pētījuma darba uzdevumā plānotos rezultātus, zinātniskās grupas veidošanā jāņem vērā pētījuma uzdevumi un saturs, pētījuma ilgums un finanšu apjoms.

6. Prasības pētījuma rezultātu izplatīšanai

6.1. Pētījuma rezultātiem jābūt atspoguļotiem:

6.1.1. Vismaz 3 oriģināli zinātniskie raksti pieņemti publicēšanai (vismaz postprint statuss) Web of Science vai SCOPUS datubāzēs iekļautajos žurnālos;

6.1.3. uzsākta vismaz 1 maģistra un vismaz 1 doktora darba izstrāde par izglītības terminoloģijas problemātiku Latvijā;

6.1.4. vismaz divos sabiedrības informēšanas pasākumos;

6.1.5. zinātniskās institūcijas, kas ir pētījuma iesniedzēja, interneta tīmekļa vietnē.

7. Pētījuma veikšanai izmantojamie terminu un to skaidrojumu avoti:

- 7.1. Elektroniskās datubāzes (piem., www.termini.gov.lv; VVC terminu tulkojošās datubāzes u.c.);
- 7.2. Dažādi citi izdevumi, publikācijas, kuros ietverta nozares terminoloģija;
- 7.3. Normatīvie un reglamentējošie dokumenti, izglītības standarti, programmas;
- 7.4. Attīstības plānošanas dokumenti izglītības nozarē;
- 7.5. Ārvalstīs izdotās, t.sk. tiešsaistes vārdnīcas, enciklopēdijas, izdevumi nozarē;
- 7.6. Izglītības nozares pētījumi un projektu rezultāti;
- 7.7. Apzināt pētnieku izglītības zinātnēs un nozares aktuālās vajadzības.

8. Zinātniskā institūcija visu pētījuma kārtu Nodevumus iesniedz šādā formātā:

- 8.1. Pētījuma noslēguma ziņojums saskaņā ar TS 4.1.punktu (maksimālais apjoms 70 lpp. bez pielikumiem; teksta fonts: *Times New Roman*, izmērs: 12), kopsavilkumu (apjoms 10 lpp.) latviešu un angļu valodā, kā arī saskaņā ar pētījuma uzdevuma 10.3. punktu, iesniegt pielikumu elektroniski ārējā datu nesējā un papīra formātā vienā eksemplārā;
- 8.2. Izglītības terminoloģijas vārdnīca:
 - 8.2.1. Word formātā, teksta fonts: *Times New Roman*, izmērs: 12, katrs šķirklis savā lapā alfabētiskā secībā;
 - 8.2.2. Excel formātā, kas nepieciešams augšuplādēšanai Latvijas Nacionālajā terminoloģijas portālā (www.termini.gov.lv).
- 8.3. Zinātniskos rakstus elektroniski ārējā datu nesējā vai arī norādīt hipersaiti, kurā tie ir pieejami.

9. Darba pieņemšanas nosacījumi

- 9.1. Darba izpildes termiņš ir 2022. gada 30. novembris
- 9.2. Uzdevumu īstenošanas grafiks:

Veicamie uzdevumi	Nodevuma formāts	Nodevuma datums
Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca (3000 šķirklī)	Saskaņā ar darba uzdevuma 4.1. un 8.2.1.apakšpunktā noteikto	30.10.2021 – 1500 šķirklī 30.09.2022. – 1500 šķirklī
Tiešsaistes vārdnīca publiskota Latvijas Nacionālajā terminoloģijas portālā	Elektroniski pieejama Latvijas Nacionālajā terminoloģijas portālā www.termini.gov.lv un saskaņā ar 8.2.2.apakšpunktu	31.10.2022.

Sabiedrības informēšanas pasākumi	Pēc vienošanās	Pēc vienošanās
Pētījuma noslēguma ziņojums	Saskaņā ar darba uzdevuma 8.1. – 8.6. apakšpunktā noteikto	30.11.2022.

10.3. Zinātniskā institūcija pētījuma rezultātus (nodevumus) iesniedz Izglītības un zinātnes ministrijā Augstākās izglītības, zinātnes un inovāciju departamenta personālam;

10.4. Pētījuma pieteikumu un rezultātus izvērtē Izglītības un zinātnes ministrijas personāls, nacionālā līmeņa pētījumu izglītībā Stratēģiskās vadības padomes locekļi un divi ārējie eksperti;

10.5. Pētījuma rezultātu izvērtēšanas posmā konstatējot neatbilstību pētījuma darba uzdevuma aprakstam vai ārējie eksperti ir snieguši atzinumu par būtisku precizējumu nepieciešamību pētījuma rezultātos (nodevumos), Nacionāla līmeņa pētījumu izglītībā Stratēģiskās vadības padome (turpmāk – padome) nosaka nepieciešamo izmaiņu apjomu. Pēc pētījuma rezultātu precizēšanas un iesniegšanas ministrijai padome izvērtē un apstiprina pētījuma rezultātus (nodevumus).

Apstiprināts ar

Nacionāla līmeņa pētījumu izglītībā

Stratēģiskās vadības padomes lēmumu

(2020.gada 28.augusta sēdes protokols Nr.6, elektroniskā saskaņošana 09.09.2020.)